

Het icoon moet maar even wachten

Matthijs Bouw, directeur van One Architecture

Soms komt de inspiratie uit onverwachte hoek. Voor Granpré Molière was de stedenbouw, naast het bouwwerk, een belangrijk aandachtspunt, want 'aan de stedenbouw bouwt de samenleving [...] de samenhang van enkeling en gemeenschap'. Granpré vindt zich al vroeg op over het tuindorp. Al in 1921 maakt hij zich zorgen dat de motor achter de omhelzing van de tuinstad, het verlangen naar vrijheid, mobiliteit in de natuur en materiële zaken, erin resulteert dat cultuur en gemeenschappelijkheid verloren gaan. Hij beschrijft het Engelse tuindorp als een 'geveinsde, geschematiseerde idylle'. De woningbouw, snel en goedkoop, resulteert in een 'ongehoorde roofofbouw op de natuurlijke bronnen'. Hij stelt hiertegenover een stedenbouw waar samenleven een duidelijke plek krijgt, een architectuur die aansluit op maatschappelijke waarden en een zorgvuldige bouw, die niet steunt op de 'suffe gang van de traditie.'

Dat Granpré Molière het duurzaamheidsvraagstuk al aan de orde stelt, is interessant. Maar minstens zo interessant, zeker gezien het huidige, deels confessionele kabinet, is de nadruk op dienstbaarheid van stedenbouwer en architect aan het samen leven. In de overzichtelijke tijd van Granpré, met haar homogene maatschappij, kon dit samen leven uitdrukking vinden in de straten, pleinen en gebouwen van de stad. Bij Granpré stond de architectuur centraal.

In deze tijd ligt het primaat van de fysieke omgeving als plaats van samenkomen minder voor

de hand; de stad is meer gefragmenteerd en veel gemeenschappen vormen zich in het virtuele. Ook is de maatschappij complexer, waardoor de rol van de architect minder eenduidig is. Om nu als architect en stedenbouwer dienstbaar te zijn aan het samen leven, is een zekere bescheidenheid nodig, en interesse voor en omgang met dynamische krachten als globalisering, migratie, privatisering, veiligheidsvraagstukken, politiek, nieuwe technologie, geld. Architectuur en stedenbouw zijn maar een kleine schakel in een veel groter veld.

Het is dan ook logisch dat stedelijke vernieuwing nu een meer integraal vraagstuk is, waar wonen, gemeenschappen en samen leven met elkaar verbonden zijn, en waarin de baksteen niet meer het primaat heeft. Een goed voorbeeld is de containerdorpen van de Stichting Jongeren aan Zet. In deze dorpen, waarin onderwijs, sociaal werk en woningcorporaties (onder meer de Key) samenwerken, krijgen zo'n vijfhonderd scholieren van minimaal achttien jaar begeleiding bij het wonen, werken en leren. 'Een oefening in democratisch burgerschap', zo noemt Carl Steinmetz van JAZ het.

De containers in het dorp zie ik als uitdrukking van het feit dat traditionele architectuur en stedenbouw nu even minder van belang zijn. Door de urgentie van het vraagstuk, de beperkte middelen en de dynamiek van het proces zijn ze te traag en te duur om een grote rol te spelen. Bij dit soort projecten kunnen ontwerpers echter nog steeds een bijdrage leveren; door mogelijkheden inzichtelijk te maken, de containers licht aan te passen, door plekken van samenkomst te laten. Alleen het ontwerpen van het architectuurobject, dat zo in de tijdschriften gefetisheerd kan worden, moet maar even wachten.

¹ Citaten uit *Woorden en Werken van Granpré Molière* (uitgeverij de Toorts, Heemstede, 1945)